

az iskolai nevelés kiegészítő függeléke, mint amilyenek azt a hivatalos körök az 1920-as évek előtt fogták fel. A helyes és nagyarányú célkitűzések során mindinkább átmegy a köztudatba, hogy a felnőttek oktatása általános szempontból egyenértékű az iskolai neveléssel, mely mindinkább szakképzéssé s arra előkészítő jellegűvé alakul át; nemzeti szempontból pedig a felnőttek oktatása az iskolai nevelést egyenesen fölülmúlja. A mi népünk földművelő foglalkozásai révén hamar elszakad az iskolázástól; reális gondolkodása, mely élénk, gyors képzelemmel, a képszerű folyamatok iránti érdeklődéssel társul, a fiatalok és a felnőttek megfelelő oktatását szinte kényszerítőleg követeli. Természetesen a gyakorlati szempontok a népművelés terén mindenekelőtt azt írják elő, hogy a mai magyar népművelés a külföldi (a dán) mintától eltérően ne egy, minden szabadsága mellett is a többi iskolafaj bizonyos függelékének tekinthető népművelési alakulatra, a *népfőiskolára* fektesse a legfőbb súlyt, hanem az összes népművelési lehetőségeket egyformán ápolja, aszerint, hogy a helyi viszonyok mely népművelési irány vagy irányok kidomborítását kívánják meg.

Ha van a nevelésben a magyarságra, a magyar nemzetre nézve valami fontos, az iskolán kívüli népművelés elsőrangúan az, Széchenyi István szavai: „a magyar paraszt a magyar faj utolsó gyámola“ most még fokozottabban megállanak.

Mi, akik a magyar nép reális és nemzeti alapokon való művelését annyira szívünkön viseljük, Fekete Józsefnek kétszeresen hálásak lehetünk, nemcsak apostoli működéséért, hanem hogy a magyar népművelés körvonalait, múltját, jelenét és biztató jövőjét, összefoglalta és élénk tárta.

Bibó István.

KÉRDÉSEK.

39. kérdés. Mely vidék nyelvében nem él ez a kifejezés: *'elcsap-ta hasát* valakinek ez s ez étel? (T. i. hogy hasmenést kaptak tőle.)

40. kérdés. Gaal József egyik novellájában olvasom: Úgy hozzák készült a beszédben, mintha legalább is a Bakarasz meséjét akar-

ná elregélni (ÖM. II. 214. 1.). Ismeri-e az alföldi nép ezt a szólást, vagy a Bakarasz meséjét.

Dömötör Sándor.

41. kérdés. Hol és milyen jelentésben ismeretes a *fataró* szó.

Turi Károly.

FELELETEK.

Feleletek a 25. kérdésre.

7. *Daku*: Bőr ruha. Ma már ismeretlen. Formáját illetőleg különbözőek az ismeretek. (Izsák Hermann, Szentés.)

Daku: Bekecs báránybőrből. Ma inkább lélekmelegítőnek hívják. Lényegében a gyapjúval befelé fordított báránybőr mellény, melynek nincs újja. (Frank János, Szentés, Kispiac.)

Daku: Báránybőr bekecs. (Özv. Vass Béláné, Szentés, Kígyó-u. 5.)

Daku: Nagy kabátot értenek ma alatta, a régiék báránybőr újjas subát. (Kollár János, Szentés, Kisér, Arpad-u. 8.)

Csupán a fenti hangalakban ismerik. Formája különböző a nép fogalomtárában, csupán annyiban egyező, hogy bőrből (bárány) készül.

Daku: Ködmön. Rövid, derékig érő báránybőr béléses, magas nyakú, hátul frakkszerűen kiképzett kabát. Diszítani is szokták. (Gyöző Bálintné, Szentés.)

Schupiter. Elemér.

8. *Apátfalván* (Osamad vm.) a *daku* a forgón kicsit alább érő, rövid kabát, posztóból vagy más vastag anyagból; vattával van bélelve, a zsebei nem elől, hanem oldalt vannak. Ha a bélés a szóréval kifelé fordított birkabőr, akkor *daku ködmön* a neve.

Gyerekkoromban az öregek a melegebben bélelt női kabátkát *dókának* is hívták.

A nép nagy része egyáltalában nem használja a *kabát* vagy *kiskabát* szót: amazt *dakunak*, emezt pedig *cukknak* vagy *fölötőnek* hívja. *Dr. Takáts Lajos.*

9. *Daku* kabátfélét jelent, de már a mai időkben nem igen ismerik e néven. A *ködmönt*, a *daku* jelentésétől különválva szintén ismerik. Szekeres Antal tudja, hogy Hajdúmegyébe a mi *szűrőknék* megfelelő ruhadarabot értik alatta. De a *daku* ismerete általában ezen a környéken csak szórványos ma már. (Szentés.)

Dr. Palasovszky Béla.

10. A *daku* olyan szabású, mint a *ködmön*, de utóbbi olyan belül szőrös báránybőrből van, mint a *dolmányé*. De minden cífrázat nélküli. (Gyoma.) *Kner Izidor.*

11. *Daku* rövid kis-magy kabát, melyhez nadrág is tartozik. Külsője erős olcsóbb ceig anyag. A kabát vattázva van. A vattázás adja meg tulajdonképpen a *daku* elnevezését. Vásári portéka, Magyar szabók készítik. Ma már csak béresek, kamászok viselik. Olcsó, erős, meleg.

Ködmön újjas-bekecs. Környékünkön Tótkomlós, Kenderes, Szarvas, Békéscsabán különösen a tót lakosság viseli.

Balassa János.

12. *Daku ködmön* alatt Kisteleken hosszú újjas subaszerű bundát ismernek, amelyent szolgálatban a vasutasok pl. a bakterok

hordanak. Egyik oldala bőr, a másik birkabunda.

Kathreiner Gyula.

13. *Daku*: Kecskeméten: Rövid, egyszerű posztókabát, csak szegény ember viseli. Tréfásan leki-csinyló kifejezés még a kabátra is: Na gyere, vedd föl a dakudat!

Daku: Bácska, Omoravica, tiszta magyar község. Kurta kételejű kabát; kétsor gombos. Anyaga sötétszürke, sötétkék posztó, bélése pargét, őszi-tavaszi viselet. Csak férfiak és öreg emberek viselik, gyerekeken is látni, legényen, asszonyon sohse.

Inotay Ilona.

14. *Daku* = rövid férfi téli kabát. Ezt a kifejezést ritkán hallani. *Dóka* = női egyberuha bármilyen anyagból. („Schlafrock“). „*Kacabáj*“ = férfi kabát, de a női kötött kabátot is így hívják. Szoknyát és blúzt kevesen váselnek, inkább „dókát“. A leánykák ruháját is így hívják. A blúzt itt „szatyornak“ mondják.

(Röszke.)

Heim Mária.

15. A *daku-ködmönt* Gödöllőn nem ismerik. Ködmönnek hívják Félégyháza egyes vidékein a szűrt, különösen a gyerekekre való kis szűrt hívják kis ködmönnek. Gödöllő vidékén, Vácszentlászlón, Zsámbokon *ködmön* alatt egészen mást értenek, nevezetesen asszonyok számára báránybőrből készült újratlan mellényt, amelyet elől-hátul magyaros hímzéssel díszítenek. Fiatalok nem igen hordják, inkább csak öreg asszonyoknál találni a láda fiában.

Vitéz Endre László.

16. A „*dóka*“ szót több ízben hallottam használni az iskolába feljáró 10–12 éves leánygyermektől, akik azt az „egyberuhá“ra alkalmazták. Szoknya és felsőrész egybe van varrva és anyagát úgy vettem ki, hogy flanel és néha karton. A használt szó helye Szeged-Nagyszéksós, Kisszéksósi iskola.

Igy alkalmazták: Milyen dókát veszek fel holnap a szt. misére! Elszakadt a dókám!

Gárdonyi Dezső.

Feleletek a 26. kérdésre. 1. *Korhely* = Csavargó, aki nem iszik ugyan mindig, hanem éjjelenként szívesen elköszál. (Tarján László, Szentes.)

Korhely = Lomha, de a könnyű érvényesülést kereső ember is. (Kollár János, Szentes.)

Nagy általánosságban csupán a részeges embereket értik alatta.

Schupiter Elemér.

2. *Korhely*: Körösladányban (Békés m.) *lusta* jelentésben használják, a „részeges“ jelentést nem ismeri.

Kiskanizsán, Nagykanizsán (Zala m.) *lusta* jelentése van, azonkívül *rossz viselkedésű, helytelenkedő fiatalemberre* is mondják, de *részeges jelentés nélkül*.

Inotay Ilona.

3. A *korhely* renyhét, naplopó dologkerülőt jelent és a részegséggel csak annyiban kapcsolatos, hogy az ilyenek korcsmában, korcsma előtt (piaci legyek) töltik napjaikat. *Kner Izidor.*

4. A *korhely* szót már csak *részeges* jelentésében ismerik Szen-

tes környékén. Szekeres Antal gyermekkorában hallotta *lusta* értelmében is használni többektől. De hogy ezek kik voltak, arra már nem emlékszik vissza.

Dr. Palasovszky Béla.

5. A *korhely* szót *lusta*, *nem-törődő* értelemben a keeskeméti tanyavilágban is használják.

Hajnóczy Iván dr.

6. Törökszentmiklóson a *korhely* szót részeges jelentésen kívül használják *lusta* jelentésben: *lusta*, *dologkerülő*, *dologtalan*.

Gonda István.

7. Tiszacsegén mondják a *lusta*-ra, hogy *korhely*.

Balassa János.

Feleletek a 27. kérdésre. 1. Törökszentmiklóson még most is ismerik a *szőlőhátya*, *paszulyhátya* szókat, bár ma már egyik sincs. A szőlők kipusztultak, paszulynak ma már nem csinálnak hátyát.

Szőlőhátya volt az a kis gátaeska, mely a szőlőtövére nyitáskor lett a sorok közé lehúzva. Ebbe vetettek néhol répát, babot, dugattak hagymát.

Paszulyhátya hasonló kis gátaeska volt, ebbe vetettek paszulyt. Azért kellett ezt feltölteni, hogy a vizenyős földeken is termelhessenek paszulyt, amit gát nélkül nem lehetett volna a víz miatt.

Tóth Géza.

2. A *szőlőhátya* kifejezés *Ma-kón* ismert, már kisgyermekkoromban (40–42 év előtt) hallottam, amikor a szőlőtermelés még

intenzívebb volt, mint ma. *Hártyának* hívják a 2 tőkesor közt levő, kissé feldomborított szabad területet (a sorközt), amelyen babot, céklát termeltek.

A *hártya* szót egyéb növénytermeléssel kapcsolatban nem ismerem. *Dr. Diósszilágyi Sámuel.*

3. *Szőlőhátya* és *szőlőhátya* kifejezés alatt a szőlőnyitáskor keletkező elválasztó halmokat értik, melyek az egyes tőkesorok közt képződnek a kapálás nyomán. Szentesen a nagyhegyi szőlőben széles körben így hívják ezeket a kupacokat. Ugyancsak hasonló értelemben ismerik a kukorica, krumpli és paszuly földek kapálásakor keletkező *kukorica*-, *krumpli*-, *paszuly-hátyákat* is.

Dr. Palasovszky Béla.

4. *Szőlő* stb. *hátya* = Télen a szőlő tövére felhúzott föld, melyvel a hideg ellen óvják a tőkét, nyáron a tőkéről lefejtett s a sorok között felhantolt föld. (Sipka Lajosné, Szentes.)

Szőlő-hátya: Töltés, földelés a termény tövében. A szőlőnél van téli és nyári, míg a kukorica, paszuly és krumplinál csak nyári hátya van. (Tarján László, Szentes.)

Szőlőhátya = Téli földelés a szőlőn. Ezt a földet nyáron a tőke sorok közé húzzák. Ekkor is hátya a neve. Szokták mondani: — Eridj a hátyán végig — nemelyek hátyát is használják — vagy: — Mit ültessünk a hátyába. (Kollár János, Szentes.)

Schupitcr Elemér.